

**МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ
ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИЙ КОНЦЕПТ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА**

Баймуратов М. О.

*доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри політичних наук і права
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Ф. Ушинського
м. Одеса, Україна*

Кофман Б. Я.

*доктор юридичних наук, старший дослідник,
заслужений юрист України,
професор кафедри права, політології та міжнародних відносин
Університету імені Альфреда Нобеля
м. Дніпро, Україна*

Системний аналіз політико-правового інституту місцевого самоврядування (далі – МСВ), що функціонує на території України, особливо в сьогоденні, – в умовах агресії Росії, свідчить про те, що феноменологія конституціоналізму в сфері локальної демократії спирається на: а) розуміння ролі МСВ, як первинного рівня публічної влади – публічної самоврядної (муніципальної) влади [1] та самого наближеного до населення її рівня, що здійснюється сформованими територіальними громадами (далі – ТГ) органами МСВ (далі – ОМСВ), через використання виборних механізмів або демократичного призначення від імені ТГ, – в організації та реалізації заходів щодо існування і функціонування ТГ в ординарних та екстремальних умовах функціонування державності [2]; б) враховує правовий статус території на якій існує та функціонує відповідна ТГ, що формується і залежить від стану воєнних дій, що на ній проходять [3, с. 88]; в) залежить від конкретних дій ОМСВ (їх компетенційних повноважень) відносно ТГ, що ними здійснюються та території її функціонування [3, с. 87–88]; г) розуміння того, що сфера МСВ, його просторова домінанта виступає екзистенційною умовою існування феноменології державності, бо саме на рівні ТГ людина (особистість, громадянин) здійснює процес своєї соціалізації, включаючи й правову соціалізацію; формує свої атитюди (поведінкові настанови), включаючи й правові настанови; розробляє свої габітуси (форми соціальної практики), включаючи й їх правові модифікації; реалізує свій конституційно-правовий статус у вигляді відповідних прав, свобод і обов'язків [4]; а також г') розуміння того,

що МСВ виступає як основоположний концепт формування громадянського суспільства (далі – ГС), а ТГ, її члени – жителі та їх асоціації, що формуються по різних інтересах, є основним суб'єктом ініціації та реалізації профільних процесів, при цьому територіальний простір існування і функціонування ТГ фактично є територією існування і функціонування локального ГС та його інституцій.

Отже, на чільне місце, по-перше, нами поставлено могутній потенціал самоорганізації, який в феноменології конституціоналізму в онто-гносеологічному аспекті відіграє найважливішу роль в контексті інституціоналізації: а) державно організованого суспільства, б) системи публічної влади через виборчі механізми, в) забезпечення пріоритетної ролі і значення конституції в правовій системі держави, г) визнання виключної ролі прав і свобод людини в контексті демократизації державного і суспільного життя, г') що реалізуються у вигляді конституційно-правового статусу людини на локальному рівні соціуму, д) через розмаїття її екзистенційно-нормативних габітусів, включаючи й реалізацію останніх через інституції ГС – бо треба розуміти, що фактично, наведені завдання виникають, кристалізуються, формуються, реалізуються, вдосконалюються саме на рівні МСВ, як нормативного простору, в якому людина здійснює свій життєвий цикл, а її групи і асоціації здійснюють вирішальний вплив на формуванню інституційній основи ГС, що виступає функціонально-діяльнісним та праксеологічно-результативним показником існування ТГ.

Звідси, МСВ як самоорганізація жителів-членів ТГ, що функціонують на територіях адміністративно-територіальних одиниць або їх об'єднань в рамках однієї держави, – виступає важливим, об'єктивно необхідним елементом та іманентною ознакою не тільки демократичної правової державності, а й могутнім соціально-біхевіористським індикатором та суб'єктно-об'єктивним концептом інституціоналізації ГС. Більш того, саме ОМСВ, що безпосередньо формуються жителями-членами ТГ виступають: а) самими наближеними до населення органами публічного управління та рівнем публічної влади (*локально-синергійний публічно-владний комплекс*), який б) відповідає за організацію місцевого життя, надання комунальних послуг (*локально-забезпечуючий екзистенційний комплекс*), а в) в широкому розумінні за реалізацію прав людини в межах локального соціуму (створення саме ОМСВ локальної системи захисту прав людини на локальному рівні соціуму в межах ТГ [5, с. 97-101]) (*локальний правохисний комплекс*), г) на фоні глибоких самоврядних змін, що лежать в основі реформування та демократичної реновації суспільства і держави (*локальний трансформуючий комплекс*), г') в контексті формування феноменології муніципалізму, який, безперечно, є важливою складовою частиною національного конституціоналізму (*локальний системно-інституційний комплекс*), д) в основі якої лежить формування і діяльність інституцій ГС (*локальний мета- і пара-правореалізаційний комплекс*).

Такий висновок, на нашу думку, є методологічно і праксеологічно обґрунтованим, бо детермінується екзистенційною парадигмою існування локальної людської спільноти: а) саме на рівні МСВ (*сфера соціального простору*); б) в межах локальної людської спільноти – ТГ (*сфера дії системи міжсуб'єктного існування*); в) через комунікаційну взаємодію з іншими членами локальної спільноти (*сфера міжсуб'єктної міжособистісної комунікативної взаємодії*); г) в процесі і реалізації систем індивідуальної і колективної соціалізації в контексті формування та втілення в життя наративів людської діяльності та її найбільш поширених форм, що набули типізованого, стереотипного характеру (*сфера праксеологічного існування та впливу на людину та її асоціації соціальних і правових факторів*); г') використовуючи інституційну систему локального ГС (*сфера формування, існування, функціонування його інститутів та реалізація через них індивідуальних, групових та колективних інтересів жителів-членів ТГ*); д) створюють в локальному соціумі реальні можливості, де конкретна людина-житель відповідної території держави і одночасно член відповідної ТГ (*сфера екзистенційного існування людини як біологічного виду та соціальної істоти*); е) в умовах повсякденності (*основоположний та іманентний філософський стан існування людини та її спільнот*); є) реалізує свій життєвий цикл (*основна і стратегічно-визначальна телеологічна домінанта існування людини*); ж) через продукування екзистенційних потреб, запитів, інтересів у вигляді прообразу прав і свобод (*сфера виникнення соціальних, пара- і метанормативно-правових атитюдів, а також формування індивідуальних і колективних габітусів*); з) що виступають правами і свободами людини (*формування нормативного дискурсу «екзистенційний інтерес – конкретне право людини»*); і) які визнаються і легалізуються державою, нею охороняються, захищаються, гарантуються (*основоположна рольова функція держави у формуванні системи прав і свобод людини і громадянина у вигляді його правового статусу*); и) і у підсумку легалізуються у вигляді конституційних прав і свобод людини, що є пріоритетними перед правами держави (ст. 3 Конституції України) (*надання державою обов'язкового характеру та пріоритету прав людини перед правами держави*); й) коли саме конституційні права і свободи людини, складають конституційно-правовий статус людини і громадянина в конкретній державі (*фактор нормативно-правового оформлення реального стану прав людини в межах демократичної держави*); к) і саме завдяки цим конституційним правам і свободам людини на рівні МСВ формується масив муніципальних прав людини, який з одного боку, фактично копіює такі конституційні права і свободи людини і громадянина, а з іншого, – додатково і суттєво легітимус, активізує та стимулює існування і функціонування інституту локальної демократії, підкреслюючи його виключно важливу екзистенційну роль і створюючи реальні умови для реалізації таких

прав і свобод в умовах повсякденної життєдіяльності людської спільноти (*фактор просторово-інструментального забезпечення прав і свобод людини через використання інституту муніципальних прав людини*); л) крім того, завдяки наведеним складним процесам і тенденціям гуманістичної спрямованості формуються, проявляються, розвиваються і реалізуються на рівні конкретної людини, її груп, асоціацій та спільнот феноменології муніципальної свідомості і муніципальної психології, що фундаментально забезпечують існування локальної демократії, а звідси й існування, функціонування і реалізації системного комплексу конституційних прав і свобод людини, що реалізуються на локальному рівні соціуму через інституційну систему ГС, у вигляді індивідуальних, групових та колективних муніципальних прав людини (*фактор свідомо-психологічного забезпечення прав і свобод людини через використання інституту муніципальних прав людини*) [3, с. 83–84].

Отже, МСВ реально і фактично виступає основоположним природним, організаційно-іманентним концептом інституціоналізації ГС у екзистенційному, просторовому, суб'єктному, об'єктному, функціональному, біхевіористичному, психологічному, наративному, конотаційному, ідеологічному, аксіологічному, методологічному і технологічному контекстах через позитивне використання теоретико-праксеологічних настанов феноменології «малих груп», що спираються на ефективний локально-глобальний потенціал виникнення, існування, функціонування і розвитку ТГ [6, с. 79], як єдиного первинного колективного суб'єкту людської цивілізації.

Література:

1. Баймуратов М.О., Григор'єв В.А. Муніципальна влада: актуальні проблеми становлення і розвитку в Україні: монографія. Одеса : Юрид. л-ра, 2003. 248 с.

2. Баймуратов М., Кофман Б. Про роль органів місцевого самоврядування в період воєнного стану в Україні. *Деокупація. Юридичний фронт* [Електронне видання] : матеріали Міжнародного експертного круглого столу (Київ, 18 березня 2022 р.) / Державний торговельно-економічний університет, Українська асоціація порівняльного правознавства, Українська асоціація міжнародного права, Асоціація реінтеграції Криму; упоряд. і наук. ред. О. В. Кресін. Київ: Держ. торг. екон. ун-т, 2022. С. 138–141.

3. Баймуратов Михайло, Кофман Борис. Роль органів місцевого самоврядування України в сфері захисту прав людини в період воєнного стану: до формування прaxeологічно-компетентної парадигми. *Незалежність України: права людини та національна безпека* : збірник матеріалів Другої міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 20 травня 2022 року) / Національний університет